

Директору бібліотеки СумДУ
Дозволяю

Перший проректор
Інна ШКОЛЬНИК

Службова записка щодо розміщення електронних видань СумДУ

№ 040 від «14» січня 2026 р.

Прошу Вашого дозволу на розміщення у відкритому доступі в репозитарії ¹⁾ та електронному каталозі бібліотеки: електронне видання

№	Тип електронного видання ¹⁾	Бібліографічний опис ³⁾	Наявність друкованого видання ⁴⁾	Дисципліна
1.	Методичні вказівки	Литвиненко Є.В., Уткіна М.С. Методичні вказівки та завдання до проведення практичних занять і самостійної роботи. 2025. 43 с.	-	Система правової охорони об'єктів інтелектуальної власності

Рекомендовано до видання кафедрою кримінально-правових дисциплін та судочинства.

Ключові слова: інтелектуальна власність, правова охорона, об'єкти інтелектуальної власності, захист прав інтелектуальної власності.

УДК: 347.77/.78

Автори

(підпис)

(підпис)

Євгенія ЛИТВИНЕНКО

Марина УТКІНА

Погоджено:

Завідувач кафедри

(підпис)

Ольга МАЛЕТОВА

Начальник редакційно-видавничого відділу

(підпис)

Світлана СИМОНЕНКО

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут права

6222 Методичні вказівки та завдання

до проведення практичних занять і самостійної роботи

з дисципліни **«Система правової охорони об'єктів**

інтелектуальної власності»

для здобувачів спеціальності *D8 Право*

освітньої програми **«Інтелектуальна власність»**

освітнього ступеня **«магістр»**

усіх форм здобуття вищої освіти

Суми

Сумський державний університет

2025

Методичні вказівки та завдання до проведення практичних занять і самостійної роботи з дисципліни «Система правової охорони об'єктів інтелектуальної власності» / укладачі: Є. В. Литвиненко, М. С. Уткіна. – Суми : Сумський державний університет, 2025. – 43 с.

Кафедра кримінально-правових дисциплін та судочинства
ННП

Цей твір ліцензовано на умовах
[Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/)
(Із Зазначенням Авторства-Некомерційна-Поширення
на тих самих умовах 4.0 Міжнародна)

ЗМІСТ

С.

Вступ.....	4
Тема 1. Загальні засади системи правової охорони інтелектуальної власності.....	6
Тема 2. Правова охорона винаходів та корисних моделей...	9
Тема 3. Правова охорона промислових зразків.....	12
Тема 4. Правова охорона торговельних марок та географічних зазначень.....	16
Тема 5. Авторське право в системі охорони інтелектуальної власності.....	19
Тема 6. Правова охорона суміжних прав.....	22
Тема 7. Правова охорона комерційної таємниці та ноу-хау.....	25
Тема 8. Захист прав інтелектуальної власності: цивільно-правові, адміністративні та кримінально-правові механізми.....	29
Тема 9. Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності.....	32
Тема 10. Актуальні проблеми правової охорони інтелектуальної власності в цифрову епоху.....	36
Список рекомендованої літератури.....	40

Вступ

У сучасних умовах розбудови інноваційної економіки та інтеграції України до європейського правового простору система правової охорони об'єктів інтелектуальної власності набуває стратегічного значення для забезпечення конкурентоспроможності держави, розвитку науки, культури та бізнесу. Трансформація технологічного укладу суспільства, поширення цифрових технологій, штучного інтелекту та глобалізація економічних процесів зумовлюють необхідність переосмислення традиційних підходів до охорони прав інтелектуальної власності та формування ефективних механізмів їх захисту.

Освітній компонент «Система правової охорони об'єктів інтелектуальної власності» покликаний забезпечити комплексне вивчення національних та міжнародних механізмів правової охорони результатів інтелектуальної діяльності, формування у здобувачів системного розуміння особливостей правового регулювання різних об'єктів інтелектуальної власності та практичних навичок їх ефективного захисту.

Метою освітнього компонента є формування у здобувачів освітнього ступеня «магістр» глибоких фахових компетентностей у сфері правової охорони інтелектуальної власності, розвиток здатності критично аналізувати складні правові колізії у сфері ІВ, застосовувати інноваційні підходи до вирішення спорів та забезпечувати ефективну комерціалізацію об'єктів інтелектуальної власності в умовах цифрової трансформації економіки.

Освітній процес побудований на поєднанні різних форм навчання: лекцій, які розкривають концептуальні засади системи правової охорони ІВ та проблемні аспекти законодавства,

практичних занять, спрямованих на опанування процедурних механізмів набуття та захисту прав ІВ, та самостійної роботи, що сприяє поглибленому дослідженню актуальних питань правозастосовної практики.

Структура курсу охоплює всі ключові сегменти системи правової охорони інтелектуальної власності: патентне право (винаходи, корисні моделі, промислові зразки), право на засоби індивідуалізації (торговельні марки, географічні зазначення), авторське право й суміжні права, охорону нетрадиційних об'єктів ІВ (комерційна таємниця, ноу-хау), а також сучасні виклики цифрової епохи (штучний інтелект, NFT, блокчейн-технології).

Особливу увагу приділяють практичній складовій навчання через аналіз рішень судів з питань інтелектуальної власності, практики Укрпатенту, міжнародних органів (ВОІВ, ЕUIPO), моделювання процедур реєстрації об'єктів ІВ, розроблення ліцензійних договорів, проведення патентно-інформаційних досліджень та участь у змагальних дискусіях щодо актуальних проблем правозастосування. Підсумкове оцінювання враховує як теоретичну підготовку, так і здатність застосовувати набуті знання для вирішення складних практичних завдань у сфері інтелектуальної власності.

Тема 1

Загальні засади системи правової охорони інтелектуальної власності

План

1. Поняття системи правової охорони ІВ.
2. Міжнародно-правові стандарти охорони ІВ.
3. Національна система охорони ІВ в Україні.
4. Інституційна структура (Укрпатент, суди, правоохоронні органи).
5. Гармонізація законодавства України з правом ЄС.

Практичні кейси

Кейс 1

Письменник-початківець надіслав рукопис свого фантастичного роману до відомого видавництва, але отримав відмову, а через рік це видавництво випустило книгу іншого автора, у якій сюжетна лінія, імена головних героїв та місце дії були дуже схожі на рукопис початківця, хоча текст не був скопійований дослівно. Письменник звернувся до суду з позовом про порушення авторських прав, стверджуючи, що в нього вкрали ідею твору. Проаналізуйте ситуацію з погляду принципу дуалізму «ідея-вираження» (idea-expression dichotomy) та визначте, чи охороняє авторське право сюжетні ідеї, концепції та методи, якщо вони не виражені в унікальній формі.

Кейс 2

Українська торговельна мережа закупила партію оригінальних смартфонів відомого бренду в Польщі, де вони коштували дешевше, і почала продавати їх в Україні без дозволу офіційного дистриб'ютора цього бренду. Офіційний дистриб'ютор подав позов, вимагаючи вилучити товар із обігу, оскільки він має виключне право на імпорт та продаж товарів під цією торговельною маркою в Україні. Визначте, чи діє в Україні принцип міжнародного вичерпання прав інтелектуальної власності, та чи є дії мережі порушенням прав власника бренду (паралельний імпорт).

Кейс 3

Архітектор розробив проєкт бізнес-центру, який був успішно збудований, проте через 5 років новий власник будівлі вирішив провести реконструкцію, змінивши фасад, колір стін та добудувавши додатковий поверх без згоди архітектора. Архітектор вимагає повернути будівлі первісний вигляд, посилаючись на своє особисте немайнове право на цілісність твору. Вирішіть колізію між правом власності на матеріальний об'єкт (будівлю) та правом інтелектуальної власності на твір архітектури, визначивши межі прав архітектора після здавання об'єкта в експлуатацію.

Кейс 4

Винахідник розробив унікальну технологію очищення води й використовував її на своєму підприємстві, зберігаючи суть методу в таємниці (режим комерційної таємниці), але не патентував винахід. Через два роки інший вчений незалежно створив таку саму технологію й отримав на неї патент, після чого

заборонив першому винахіднику використовувати цю технологію, вимагаючи ліцензійних відрахувань. Проаналізуйте ситуацію з огляду на «право попереднього користувача» та визначте, чи має перевагу державна реєстрація (патент) над фактичним використанням у режимі комерційної таємниці.

Кейс 5

Студент використав у своїй дипломній роботі та презентації до неї кілька фотографій відомого фотографа, завантажених із його офіційного сайту, не питаючи дозволу, але зазначивши ім'я автора та джерело запозичення. Фотограф побачив свою роботу в онлайн-архіві університету й вимагає компенсації за порушення майнових прав. Визначте, чи підпадають дії студента під випадки вільного використання творів (fair use/допустиме використання) у навчальних цілях згідно із законодавством України й чи є тут порушення.

Кейс 6

Німецька компанія зареєструвала торговельну марку «BestTools» у Німеччині та ЄС, але не проходила процедуру реєстрації в Україні. Український підприємець зареєстрував тотожну ТМ «BestTools» в Україні й почав випускати під нею інструменти, після чого німецька компанія звинуватила його в недобросовісній конкуренції та крадіжці інтелектуальної власності. Проаналізуйте принцип територіального характеру охорони прав інтелектуальної власності та визначте, за яких умов іноземна незареєстрована марка може отримати захист в Україні (наприклад, як добре відома).

Кейс 7

Дизайнер розробив унікальну форму пляшки для напою, яка стала дуже впізнаваною серед споживачів. Конкуренти почали випускати напої в схожих пляшках. Дизайнер вагається, як краще захистити свої права: як на промисловий зразок, як на об'ємну торговельну марку чи як на твір ужиткового мистецтва (авторське право). Проаналізуйте можливість кумулятивної (множинної) охорони одного об'єкта різними інститутами права інтелектуальної власності та переваги кожного з варіантів у цій ситуації.

Тема 2

Правова охорона винаходів та корисних моделей

План

1. Патентне право: основні засади.
2. Критерії патентоспроможності винаходів і корисних моделей.
3. Процедура отримання патенту.
4. Обсяг правової охорони та тлумачення формули винаходу.
5. Захист прав патентовласників.

Практичні кейси

Кейс 1

Науковець університету розробив нову технологію очищення стічних вод і презентував її результати на відкритій науковій конференції, опублікувавши тези доповіді в збірнику. Через 4 місяці він подав заявку на отримання патенту на винахід.

Експертиза Укрпатенту (НОІВ) відмовила видати патент, посиляючись на те, що інформація про винахід вже стала загальнодоступною до дати подання заявки, а отже, винахід не відповідає критерію новизни. Проаналізуйте ситуацію з огляду на «пільгу по новизні» згідно зі ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та визначте, чи правомірна відмова експертизи.

Кейс 2

Інженер-конструктор, працюючи на заводі, отримав завдання розробити новий механізм подачі деталей. Використовуючи обладнання та матеріали роботодавця, він створив пристрій і подав заявку на патент на власне ім'я, не повідомивши про це керівництво. Завод, дізнавшись про це, подав позов до суду з вимогою передати права на патент підприємству, оскільки це службовий винахід. Інженер заперечує, стверджуючи, що в трудовому договорі немає пункту про інтелектуальну власність. Визначте умови, за яких винахід вважається службовим, та кому належать майнові права на нього за замовчуванням.

Кейс 3

Фармацевтична компанія «А» розробила нову хімічну формулу ліків і отримала патент на винахід строком на 20 років. Через 19 років компанія подала нову заявку на патентування тієї самої речовини, але в іншій кристалічній формі (поліморф), яка не має значно вищої терапевтичної ефективності, з метою продовження монополії («вічнозелені патенти»). Асоціація виробників генериків подала заперечення проти заявки. Проаналізуйте обмеження щодо патентування нових форм

відомих лікарських засобів в українському законодавстві.

Кейс 4

Компанія-конкурент почала виготовляти пристрій, що повністю повторює запатентований винахід іншої фірми, за винятком однієї деталі: замість гвинтового з'єднання, зазначеного у формулі винаходу, було використано зварювання, що не змінило суті технічного рішення та результату. Власник патенту подав позов про порушення прав. Відповідач стверджує, що його виріб не підпадає під охорону, оскільки не всі ознаки незалежного пункту формули використані. Вирішіть спір, застосувавши «доктрину еквівалентів», та поясніть, як визначається обсяг правової охорони винаходу.

Кейс 5

Підприємство «ТехноМаш» протягом трьох років використовувало у виробництві унікальний метод гартування сталі, тримаючи його в секреті (як ноу-хау). Згодом інший винахідник самостійно розробив такий самий метод, отримав на нього патент і надіслав підприємству вимогу припинити використання запатентованої технології та сплатити збитки. «ТехноМаш» відмовився, посилаючись на право попереднього користувача. Визначте умови виникнення права попереднього користувача та обсяг прав, який воно надає (чи можна розширювати виробництво, чи можна передавати це право іншим).

Кейс 6

ІТ-компанія розробила новий алгоритм сортування даних, який значно пришвидшує роботу пошукової системи, і подала

заявку на реєстрацію його як корисної моделі. Експертний заклад відмовив у реєстрації, зазначивши, що комп'ютерні програми та математичні методи як такі не є об'єктами винаходів (корисних моделей). Компанія наполягає на тому, що це технічне рішення, яке допомагає розв'язати технічну задачу. Розмежуйте об'єкти, що охороняються авторським правом (код), та винахідницьким правом (спосіб, процес), і визначте умови патентування «computer-implemented inventions».

Тема 3

Правова охорона промислових зразків

План

1. Поняття промислового зразка.
2. Новизна та індивідуальний характер.
3. Реєстрація та строк охорони.
4. Взаємодія з авторським правом.
5. Судова практика захисту промислових зразків.

Практичні кейси

Кейс 1

Меблева фабрика розробила дизайн нового крісла й опублікувала його фотографії в каталозі на своєму сайті та в Instagram для реклами. Через 10 місяців, побачивши успіх моделі, фабрика подала заявку на реєстрацію промислового зразка. Експертиза відмовила в реєстрації або конкуренти подали заперечення, стверджуючи, що зразок втратив новизну, оскільки був доступний публіці до дати подання заявки. Проаналізуйте

ситуацію з урахуванням положень про «пільгу по новизні» (12 місяців) та визначте, чи зашкодило власне розкриття інформації автором можливості отримання правової охорони.

Кейс 2

Виробник автомобільних запчастин почав випускати бампери та крила, які точно відтворюють дизайн відповідних частин популярної моделі автомобіля, для продажу їх як запчастин для ремонту. Автоконцерн-власник прав на промисловий зразок зовнішності автомобіля подав позов про заборону виробництва, стверджуючи, що це порушує його виключні права. Виробник запчастин посиляється на «ремонтне застереження» (repair clause). Визначте межі дії охорони промислового зразка, коли йдеться про видимі змінні частини складного виробу, що використовуються з метою відновлення його первинного вигляду.

Кейс 3

Компанія зареєструвала промисловий зразок – форму електричної вилки, дизайн якої (розміщення штирів, форма корпусу) був на 100 % продиктований стандартами безпеки та необхідністю з'єднання з розеткою. Конкурент почав виробляти такі самі вилки, і компанія звернулася до суду. Конкурент подав зустрічний позов про визнання патенту на промисловий зразок недійсним. Визначте, чи надається правова охорона ознакам зовнішності виробу, які зумовлені виключно його технічною функцією, та як це впливає на дійсність реєстрації.

Кейс 4

Дизайнер створив оригінальну пляшку для парфумів, яка

була зареєстрована як промисловий зразок. Через рік інша компанія випустила парфуми у пляшці, яка мала дещо інші пропорції горловини та інший відтінок скла, але загальні контури та рельєф були дуже схожими. Експертиза під час судового розгляду має встановити факт порушення прав. Проаналізуйте поняття «поінформований користувач» та визначте, як оцінюється «індивідуальний характер» і загальне враження, яке справляє виріб, для встановлення факту імітації.

Кейс 5

Модний дім представив нову колекцію одягу на показі в Парижі, не реєструючи її попередньо. Через два місяці в магазинах масмаркету з'явилися дешеві копії цих суконь. Модний дім вирішив подати позов до виробника копій в Україні, посилаючись на охорону незареєстрованого промислового зразка. Проаналізуйте законодавство України (з урахуванням євроінтеграційних змін) щодо строків та умов охорони незареєстрованих промислових зразків та відмінності в обсязі прав порівняно із зареєстрованими зразками (захист лише від прямого копіювання).

Кейс 6

Видавництво випустило серію дитячих книжок із ілюстраціями відомого художника. Персонаж із цих ілюстрацій став дуже популярним, і видавництво зареєструвало його вигляд як промисловий зразок для виготовлення м'яких іграшок. Через 25 років строк дії свідоцтва на промисловий зразок скінчився, і інші фірми почали виробляти такі іграшки. Художник (або його спадкоємці) вимагає припинити виробництво, посилаючись на авторське право, яке діє довічно й 70 років після смерті.

Розгляньте можливість кумулятивної (подвійної) охорони одного об'єкта як промислового зразка та як твору мистецтва.

Кейс 7

Підприємство розробило дизайн етикетки для соку й подало заявку на реєстрацію промислового зразка. У реєстрації було відмовлено на підставі того, що зображення на етикетці є тотожним логотипу (торговельній марці), який вже зареєстрований іншою компанією для схожих товарів. Заявник стверджує, що промисловий зразок охороняє форму й зовнішній вигляд, а не позначення походження товару. Визначте, чи є конфлікт із раніше зареєстрованою торговельною маркою підставою для відмови в реєстрації промислового зразка.

Завдання для наукової дискусії. Межа між промисловим зразком та твором дизайну

Проблемна ситуація

Дизайнер створив унікальну форму смартфона з інноваційним розміщенням камер і незвичайним корпусом. Компанія-виробник хоче забезпечити максимальний правовий захист цього продукту.

Питання для дискусії:

Основна суперечність: Чи може один і той самий об'єкт одночасно охоронятися як промисловий зразок і як твір дизайну (за авторським правом)? Які переваги та недоліки кожного виду охорони?

Критерії розмежування: За якими критеріями слід визначати, що дизайнерське рішення є промисловим зразком, а не просто художнім твором? Чи достатні чинні законодавчі критерії?

Кумулятивна охорона: Як законодавство України регулює питання одночасної охорони? Чи слід дозволити подвійну охорону, як це практикується в ЄС?

Практичні наслідки: Які практичні переваги має кожен вид охорони для правовласника (терміни, процедури, захист)?

Тема 4

Цифрові права та електронна комерція: проблеми правового регулювання

План

1. Система реєстрації торговельних марок.
2. Підстави для відмови в реєстрації.
3. Мадридська система міжнародної реєстрації.
4. Географічні зазначення походження товарів.
5. Боротьба з контрафактом та недобросовісною конкуренцією.

Практичні кейси

Кейс 1

Компанія подала заявку на реєстрацію торговельної марки «Super Apple» для роздрібного продажу свіжих яблук та фруктових соків. Експертиза НОІВ (Укрпатенту) відмовила в реєстрації, посилаючись на те, що позначення не має розрізняльної здатності та є описовим, оскільки свідчить про вид і якість товару. Заявник не погоджується, стверджуючи, що слово «Super» додає унікальності. Проаналізуйте підстави для відмови в наданні правової охорони (абсолютні критерії відмови) та визначте, чи можна зареєструвати описовий знак, якщо він набув розрізняльної здатності внаслідок тривалого використання.

Кейс 2

Підприємець відкрив кав'ярню під назвою «MacCoffee» і використовує логотип у червоно-жовтих кольорах. Корпорація McDonald's подала позов про порушення прав на серію своїх торговельних марок («McDonald's», «McDrive», «McCafe»), стверджуючи, що використання префікса «Mc/Mac» вводить споживачів в оману й створює враження пов'язаності кав'ярні з відомим брендом. Підприємець заперечує, посилаючись на те, що його прізвище – Макаренко, і він має право використовувати частину свого прізвища. Визначте критерії схожості торговельних марок «настільки, що їх можна сплутати» та правові наслідки паразитування на репутації відомого бренду.

Кейс 3

Міжнародна компанія зареєструвала в Україні торговельну марку для одягу ще 6 років тому, але так і не вийшла на український ринок і не продала жодної футболки. Український виробник одягу хоче запустити бренд з такою ж назвою і подав позов до суду про дострокове припинення дії свідоцтва міжнародної компанії. Відповідач стверджує, що не використовував марку через економічну кризу (поважні причини). Проаналізуйте інститут дострокового припинення дії ТМ у зв'язку з її невикористанням (строки, тягар доказування).

Кейс 4

Виробник сиру в Карпатах почав випускати продукт під назвою «Гуцульська ФЕТА». Асоціація грецьких виробників подала скаргу, стверджуючи, що назва «Feta» є зареєстрованим географічним зазначенням (G.I.) у ЄС і охороняється в Україні в

межах Угоди про асоціацію, тому її можуть використовувати лише виробники з Греції. Український виробник стверджує, що «фета» вже давно стала родовою назвою (generic term) для білого солоного сиру. Вирішіть спір, спираючись на правила охорони географічних зазначень та умови використання назв-імітацій («у стилі», «типу», «методом»).

Кейс 5

СТО (станція технічного обслуговування) розмістила на своїй вивісці логотипи «BMW», «Audi» та «Mercedes», щоб інформувати клієнтів про те, що вона спеціалізується на ремонті саме цих марок авто. Представники автоконцернів вимагають прибрати логотипи, вважаючи це незаконним використанням їх торговельних марок. Власник СТО посилається на добросовісне використання (fair use) з інформаційною метою. Визначте межі виключних прав власника ТМ: чи може він забороняти третім особам використовувати знак для інформування про призначення послуги (ремонт, запчастини).

Кейс 6

Компанія «А» протягом 10 років працює на ринку під комерційним найменуванням «Сонечко», але не реєструвала його як торговельну марку. Конкурент – компанія «Б» – зареєстрував ТМ «Сонечко» для тих самих товарів і вимагає від компанії «А» змінити назву та вивіски. Компанія «А» подала зустрічний позов про визнання недійсною реєстрацію ТМ конкурента. Вирішіть колізію між правом на комерційне найменування та правом на торговельну марку, враховуючи принцип пріоритету (хто перший почав використовувати).

Кейс 7

Відомий виробник елітного алкоголю володіє ТМ «Crystal». Інша фірма почала випускати пральний порошок під назвою «Crystal Clean», використовуючи схожий шрифт. Виробник алкоголю подав позов, посиляючись на те, що його знак є «добре відомим» в Україні. Відповідач стверджує, що товари (алкоголь і побутова хімія) належать до різних класів МКТП і не перетинаються, тому плутанини немає. Проаналізуйте особливості охорони «добре відомих» торговельних марок: чи поширюється захист на неоднорідні товари та що таке «розмивання» (dilution) бренду.

Тема 5

Авторське право в системі охорони інтелектуальної власності

План

1. Об'єкти авторського права.
2. Особисті немайнові та майнові права авторів.
3. Строки охорони авторського права.
4. Вільне використання творів.
5. Колективне управління майновими правами.

Практичні кейси

Кейс 1

Молодий поет написав збірку віршів у своєму нотатнику, але ніде її не публікував і не реєстрував. Через місяць він

прочитав вірші на літературному вечорі. Один зі слухачів записав виступ на диктофон, розшифрував текст і опублікував його в літературному журналі під своїм іменем. Поет звернувся до суду. Відповідач стверджує, що оскільки твір не був зареєстрований і не мав знака копірайту (©), він не охороняється законом, а поет не може довести своє авторство. Проаналізуйте момент виникнення авторського права (презумпція авторства) згідно з Бернською конвенцією та законодавством України й визначте, чи є державна реєстрація обов'язковою умовою для захисту.

Кейс 2

Телеканал «А» запустив кулінарне шоу «Битва шефів», де учасники змагаються в приготуванні страв із обмеженого набору продуктів. Через пів року телеканал «Б» запустив шоу «Кухонний поєдинок» із дуже подібними правилами та сценарієм, але іншою назвою та ведучими. Телеканал «А» звинуватив конкурентів у плагіаті формату телепередачі. Юристи каналу «Б» стверджують, що ідея та концепція шоу не охороняються авторським правом. Визначте межі охорони твору (форма вираження проти ідеї) та чи поширюється авторське право на ідеї, методики та концепції.

Кейс 3

Художник намалював мурал (стінопис) на стіні житлового будинку на замовлення міської адміністрації. Через рік ОСББ вирішило утеплити фасад і зафарбувало мурал. Художник подав позов про порушення його особистого немайнового права на цілісність твору, вимагаючи відшкодування моральної шкоди. ОСББ стверджує, що як власник будинку має право розпоряджатися своєю власністю (стіною) на власний розсуд. Вирішіть колізію між правом власності на матеріальний об'єкт

(будинок) та авторським правом на твір мистецтва, втілений у цьому об'єкті.

Кейс 4

Студент-філолог переклав українською мовою популярний роман сучасного американського письменника, який ще не був офіційно виданий в Україні, та виклав переклад у вільний доступ у своєму блозі «для ознайомлення, не для продажу». Правовласник (американське видавництво) надіслав претензію з вимогою видалити контент і сплатити компенсацію. Студент вважає, що не порушив закон, оскільки не отримував комерційної вигоди. Проаналізуйте статус перекладу як похідного твору та визначте, чи звільняє відсутність комерційної мети від відповідальності за порушення майнових прав автора.

Кейс 5

Композитор та поет спільно написали пісню, яка стала хітом. Рекламна агенція звернулася до них із пропозицією використати пісню в рекламі пива. Композитор погодився й підписав договір, а поет категорично відмовився, оскільки не вживає алкоголь із релігійних переконань. Агенція використала в рекламі лише інструментальну мелодію (без слів). Поет подав позов, стверджуючи, що пісня є неподільним твором і його згода була обов'язковою. Визначте особливості здійснення майнових прав співавторів на твір (подільне та неподільне співавторство).

Кейс 6

Видавництво підручників із історії використало у своїй книзі 10 фотографій історичних пам'яток, знайдених в інтернеті. Під фотографіями було зазначено імена фотографів, але дозволу в них не запитували й гонорар не платили. Фотографи звернулися

до суду. Видавництво посилається на ст. 21 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (вільне використання творів як ілюстрацій у виданнях навчального характеру). Проаналізуйте умови правомірного використання творів без згоди автора, але із зазначенням його імені (цитування, ілюстрація), та визначте, чи було дотримано ці умови.

Кейс 7

Театр вирішив поставити виставу за п'єсою драматурга, який помер 75 років тому. Режисер істотно переробив текст, осучаснивши діалоги. Спадкоємці драматурга вимагають заборонити виставу, вважаючи це спотворенням класики, та вимагають виплати роялті. Театр стверджує, що твір перейшов у суспільне надбання. Визначте строк дії майнових авторських прав в Україні, момент переходу твору в суспільне надбання та чи зберігаються особисті немайнові права (на ім'я, на цілісність твору) безстроково.

Тема 6

Правова охорона суміжних прав

План

1. Права виконавців, виробників фонограм та відеограм.
2. Права організацій мовлення.
3. Права виробників баз даних.
4. Цифрові технології та захист суміжних прав.
5. Особливості договірних відносин.

Практичні кейси

Кейс 1

У популярній кав'ярні протягом дня грає фонова музика з сервісу Spotify, на який власник закладу оформив платну персональну підписку «Premium». Інспектор організації колективного управління (ОКУ) склав акт про порушення суміжних прав, вимагаючи сплати роялті за публічне виконання фонограм. Власник кав'ярні заперечує, стверджуючи, що він вже заплатив платформі за музику й не бере з відвідувачів грошей за вхід. Проаналізуйте різницю між «приватним прослуховуванням» та «публічним виконанням», а також визначте, чи покриває персональна підписка на стримінговому сервісі право на комерційне використання музики у закладі.

Кейс 2

Під час живого концерту відомого співака один із глядачів записав виступ на професійну камеру й виклав відео на YouTube, монетизувавши його. Співак подав скаргу, вимагаючи видалення відео. Глядач стверджує, що він є автором відеозапису (оператором), а співак перебував у публічному місці, тому згода на зйомку не потрібна. Визначте зміст виключного права виконавця на дозвіл або заборону фіксації свого виконання та його відтворення (ст. 38 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Кейс 3

FM-радіостанція транслює популярні пісні. Радіостанція справно сплачує роялті авторам музики та текстів (композиторам і поетам), але відмовляється платити виконавцям пісень та

звукозаписувальним компаніям (виробникам фонограм), аргументуючи це тим, що ротація на радіо є безкоштовною рекламою для артистів. Проаналізуйте право виконавців і виробників фонограм на отримання «справедливої винагороди» за публічне сповіщення їх творів та механізм збирання коштів.

Кейс 4

Кабельний провайдер у невеликому місті додав до пакета послуг для своїх абонентів ретрансляцію сигналу загальнонаціонального телеканалу без укладення договору з цим каналом. Провайдер посилається на те, що цей канал є в безкоштовному ефірному доступі, тому його ретрансляція не порушує прав. Телеканал подав позов про порушення прав організації мовлення. Визначте обсяг суміжних прав організацій мовлення (ст. 49 Закону України «Про авторське право і суміжні права») та їх право дозволяти або забороняти ретрансляцію своїх програм кабельними мережами.

Кейс 5

Відомий рок-гурт вирішив перевидати свій перший альбом, записаний 20 років тому на студії звукозапису «Music Records». Студія заявила, що майнові права на саму фонограму (майстер-запис) належать їй як виробнику, який організував і профінансував запис, тому гурт не має права тиражувати цей запис без ліцензії студії. Гурт вважає, що оскільки це їхнє виконання, вони можуть розпоряджатися ним вільно. Розмежуйте права виконавця (гурту) та права виробника фонограми (студії) і вирішіть, кому належить виключне право на відтворення конкретного запису.

Кейс 6

Рекламна агенція використала в радіоролику фрагмент виконання пісні відомим актором, але за допомогою комп'ютерного оброблення пришвидшила темп і змінила тембр голосу так, що виконання стало звучати карикатурно. Актор подав позов про порушення особистих немайнових прав виконавця, вимагаючи захисту честі та репутації. Агенція стверджує, що майнові права на запис були викуплені, тому вони могли робити ремікс. Проаналізуйте право виконавця на недоторканність виконання та захист від перекручень, що можуть зашкодити його репутації.

Кейс 7

Компанія-розробник штучного інтелекту «навчила» нейромережу на піснях відомої співачки й створила «новий трек», у якому ШІ повністю імітує її голос та манеру виконання. Співачка не давала згоди на використання свого голосу для тренування ШІ. Юристи компанії стверджують, що голос як такий не є об'єктом суміжного права, а ШІ згенерував новий об'єкт. Визначте, чи захищає інститут суміжних прав (права виконавця) голос та манеру виконання від несанкціонованого копіювання чи імітації (зокрема дівфейків) у контексті сучасного законодавства.

Тема 7

Правова охорона комерційної таємниці та ноу-хау

План

1. Поняття конфіденційної інформації.
2. Режим комерційної таємниці.

3. Захист ноу-хау в умовах цифровізації.
4. Договірні механізми охорони (NDA).
5. Відповідальність за розголошення комерційної таємниці.

Практичні кейси

Кейс 1

Компанія-виробник напоїв «Еліксир» понад 50 років тримає в секреті рецептуру свого фірмового лимонаду. Технолог, який звільнився з компанії, вирішив продати рецепт конкурентам, стверджуючи, що рецепт не був запатентований, а строк дії будь-яких авторських прав давно сплив, тому його дії не порушують закону. Компанія подала позов про неправомірне збирання та розголошення комерційної таємниці. Визначте переваги та ризики охорони інтелектуальної власності в режимі комерційної таємниці порівняно з патентуванням (строк дії, умови охорони) та кваліфікуйте дії технолога.

Кейс 2

ІТ-компанія розробила унікальний алгоритм для логістики, який вважала своїм «ноу-хау». Однак вихідний код програми зберігався на спільному сервері без паролів, до якого мали доступ усі стажери та навіть кур'єри компанії, а з працівниками не укладалися угоди про нерозголошення (NDA). Один зі стажерів скопіював код і передав його іншій фірмі. Суд відмовив ІТ-компанії в захисті прав на комерційну таємницю. Проаналізуйте рішення суду крізь призму обов'язкової ознаки комерційної таємниці – вживання власником «розумних заходів для збереження секретності».

Кейс 3

Завод «А» випускає інноваційний насос, конструкцію якого тримають у суворій таємниці (усі деталі завальцьовані, креслення засекречені). Конкурент – Завод «Б» – легально придбав один такий насос у магазині, розібрав його на деталі, вивчив принцип роботи (здійснив зворотний інжиніринг / reverse engineering) і почав виробляти аналогічні насоси. Завод «А» звинуватив конкурента в крадіжці ноу-хау. Визначте, чи є зворотний інжиніринг законним способом отримання інформації, що становить комерційну таємницю, та в якому випадку це було б порушенням.

Кейс 4

Менеджер із продажу звільнився з компанії й перейшов працювати до конкурента. На новій роботі він почав телефонувати клієнтам, із якими працював раніше, пропонуючи послуги нової фірми. Він не копіював базу даних клієнтів на флешку, а використовував інформацію, яку пам'ятав особисто (імена директорів, телефони, дні народження). Колишній роботодавець подав позов, стверджуючи, що клієнтська база є комерційною таємницею. Розмежуйте поняття «комерційна таємниця» та «набуті навички й знання працівника».

Кейс 5

Винахідник розробив нову технологію вулканізації гуми й тримав її в секреті. Через рік вчені іншого науково-дослідного інституту незалежно розробили ідентичну технологію й одразу подали заявку на патент. Отримавши патент, інститут заборонив винахіднику використовувати цю технологію, вимагаючи ліцензійних відрахувань. Винахідник стверджує, що він перший

створив цю технологію. Проаналізуйте вразливість комерційної таємниці перед незалежним відкриттям та патентуванням іншою особою.

Кейс 6

Стартап вів переговори з великим інвестором щодо залучення коштів. Під час презентації стартап розкрив деталі своєї унікальної бізнес-моделі та технічні креслення прототипу. Угода про нерозголошення (NDA) перед зустріччю підписана не була, оскільки інвестор запевнив, що це «зайва бюрократія». Інвестор відмовився фінансувати проєкт, але через пів року запустив власний бізнес, що повністю копіював ідею стартапу. Чи захищається інформація як комерційна таємниця, якщо вона була передана добровільно без письмового зобов'язання про конфіденційність?

Кейс 7

Франчайзингова мережа піцерій передала франчайзі «Секретний посібник із ведення бізнесу», що містив рецепти соусів, стандарти обслуговування та маркетингові стратегії (ноу-хау). Після закінчення терміну договору франчайзі змінив вивіску на іншу назву, але продовжив використовувати ті самі рецепти та стандарти, стверджуючи, що за 5 років роботи вони стали загальновідомими для його персоналу. Визначте правову природу ноу-хау в договорах франчайзингу та наслідки незаконного використання секретів виробництва після припинення договірних відносин.

Тема 8

Захист прав інтелектуальної власності: цивільно-правові, адміністративні та кримінально-правові механізми

План

1. Цивільно-правові способи захисту (позови, забезпечувальні заходи).
2. Адміністративна відповідальність за порушення прав ІВ.
3. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері ІВ.
4. Діяльність митних органів.
5. Альтернативне вирішення спорів (медіація, арбітраж).

Практичні кейси

Кейс 1

Фотограф виявив, що туристична агенція використала його фотографію пейзажу Карпат для оформлення рекламного білборда без його дозволу та без зазначення імені автора. Агенція стверджує, що знайшла фото у «вільному доступі» у Google й не знала про наявність авторських прав, тому відмовляється платити, погоджуючись лише зняти рекламу. Фотограф подав цивільний позов, вимагаючи не лише припинення порушення, а й виплати компенсації в розмірі 20 мінімальних заробітних плат та відшкодування моральної шкоди. Проаналізуйте цивільно-правовий механізм захисту: чи звільняє відсутність вини (незнання) від цивільної відповідальності за порушення авторських прав та чим відрізняється стягнення компенсації від відшкодування реальних збитків.

Кейс 2

Під час митного контролю партії кросівок, що імпортувалися приватним підприємцем із Китаю, митний орган призупинив митне оформлення товарів, оскільки на них було нанесено логотип, схожий на відому торговельну марку «Nike», яка внесена до митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності. Підприємець обурений затримкою, стверджуючи, що митниця не має повноважень суду визначати, чи є товар контрафактним. Опишіть адміністративну процедуру захисту прав ІВ на кордоні: які дії вчиняє митниця, яка роль правовласника в цьому процесі та яка відповідальність загрожує імпортеру (ст. 476 Митного кодексу України).

Кейс 3

Системний адміністратор великого офісу встановив на 50 робочих комп'ютерів неліцензійні копії операційної системи Windows та офісного пакета програм, завантажених із торент-трекера. Під час перевірки поліція виявила цей факт. Вартість ліцензійних примірників програм становить понад 300 тисяч гривень. Адвокат адміністратора наполягає на адміністративній відповідальності за ст. 51-2 КУпАП, тоді як слідчий кваліфікує дії за ст. 176 КК України. Визначте критерій розмежування адміністративного правопорушення та кримінального злочину в сфері інтелектуальної власності (поріг матеріальної шкоди).

Кейс 4

Видавництво дізналося, що конкурент підготував до друку наклад книжок, які є плагіатом їх бестселера, і планує почати продаж завтра на книжковому ярмарку. Подача звичайного позову до суду займе час, і наклад встигнуть розпродати. Юристи

видавництва подали заяву про забезпечення позову до подання позовної заяви. Визначте, яких процесуальних заходів може вжити суд для термінового запобігання порушенню (арешт накладу, заборона вчиняти дії) та які зустрічні гарантії (зустрічне забезпечення) можуть вимагати від заявника для захисту інтересів відповідача.

Кейс 5

Виробник печива змінив дизайн упаковки, зробивши її максимально схожою на упаковку лідера ринку (ті самі кольори, шрифт, композиція елементів), щоб ввести споживачів у оману. Лідер ринку звернувся не до суду, а до Антимонопольного комітету України (АМКУ) із заявою про недобросовісну конкуренцію. Проаналізуйте адміністративний порядок захисту прав через АМКУ: переваги цього шляху порівняно з судом, строки розгляду та розмір штрафних санкцій за порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції.

Кейс 6

Студент прийшов на прем'єру фільму в кінотеатр і почав записувати фільм на камеру свого смартфона з метою подальшого викладення в інтернет (камкординг). Його затримала охорона кінотеатру та викликала поліцію. Студент стверджує, що він не встиг нічого поширити й не отримав жодного прибутку, тому шкода відсутня. Визначте особливості кримінальної відповідальності за камкординг (ст. 176 КК України): чи є цей склад злочину матеріальним (потребує настання наслідків) чи формальним (злочин закінчено з моменту вчинення дії).

Груповий проєкт

Аналіз практичного кейсу (групи по 3–4 особи)

Мета – розвинути навички застосування різних механізмів захисту прав інтелектуальної власності.

Кейс. Компанія «Інноваційні технології» виявила, що конкурент використовує їхній запатентований алгоритм у своєму програмному продукті, а також незаконно використовує торговельну марку компанії на своєму вебсайті.

Завдання для групи:

1. Визначте, які права інтелектуальної власності було порушено.
2. Запропонуйте стратегію захисту прав із використанням:
 - цивільно-правових механізмів;
 - адміністративних процедур;
 - кримінально-правових засобів (за необхідності).
3. Складіть алгоритм дій компанії у вигляді блок-схеми або покрокового плану.
4. Підготуйте презентацію рішення (7–10 хвилин).

Тема 9

Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності

План

1. Ліцензійні договори: види та особливості.
2. Договори про передання виключних майнових прав.
3. Оцінка об'єктів інтелектуальної власності.
4. Франчайзинг.
5. Управління портфелем ІВ.

Практичні кейси

Кейс 1

ІТ-компанія (Ліцензіар) уклала з дистриб'ютором (Ліцензіат) ліцензійний договір на розповсюдження комп'ютерної гри на території України, надавши йому «виключну ліцензію» строком на 3 роки. Через рік Ліцензіар самостійно почав продавати цю гру через свій сайт українським користувачам. Дистриб'ютор подав позов про порушення умов договору, вимагаючи компенсації збитків. Ліцензіар заперечує, стверджуючи, що він залишається власником прав, а отже, завжди має право використовувати свій продукт. Визначте юридичну суть виключної ліцензії (ст. 1108 ЦКУ) та чи має право сам ліцензіар використовувати об'єкт ІВ у сфері, що обмежена цією ліцензією.

Кейс 2

Винахідник вирішив внести майнові права на свій запатентований винахід до статутного капіталу новоствореного ТОВ як свій вклад замість грошей. Партнери погодилися оцінити цей вклад у 1 мільйон гривень. Однак державний реєстратор відмовився реєструвати статут, вимагаючи підтвердження вартості прав незалежним експертом. Проаналізуйте процедуру внесення прав інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства: чи є обов'язковою незалежна оцінка майна та які ризики виникають, якщо патент згодом буде визнано недійсним.

Кейс 3

Письменник підписав із видавництвом договір, у якому було зазначено: «Автор передає видавництву всі права на

використання твору строком на 5 років». Через 5 років письменник вирішив перевидати книгу в іншому видавництві, але перше видавництво заявило, що воно стало повним власником прав (відбулося відчуження), а строк у 5 років стосувався лише виплати роялті. Розмежуйте договір про передання (відчуження) виключних майнових прав та ліцензійний договір: які істотні умови свідчать про продаж прав, а які – про тимчасове користування.

Кейс 4

Власник успішної мережі кав'ярень уклав договір комерційної концесії (франчайзингу) із підприємцем, передавши йому право використовувати торговельну марку, технології та рецептури. Через пів року франчайзі з метою економії самовільно змінив постачальника кави на дешевшого, що погіршило смак напоїв. Франчайзер розірвав договір у односторонньому порядку. Франчайзі оскаржує розірвання, стверджуючи, що він є незалежним суб'єктом господарювання. Визначте права правовласника (франчайзера) щодо контролю якості товарів і послуг користувача (франчайзі) згідно з ЦКУ.

Кейс 5

Університетські науковці розробили нову біотехнологію в межах службових обов'язків. Університет не має коштів на впровадження розробки у виробництво, тому науковці пропонують створити стартап (spin-off компанію), якому університет передасть ліцензію на використання технології в обмін на частку в майбутніх прибутках. Юридичний відділ університету вагається, чи має право бюджетна установа бути засновником бізнесу. Проаналізуйте механізми трансферу

технологій з університетів у бізнес згідно із Законом України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій».

Кейс 6

Кіностудія планує зняти блокбастер і потребує кредиту від банку. Як забезпечення повернення кредиту (застави) студія пропонує майнові права на ще не створений фільм та права на бібліотеку своїх старих фільмів. Банк відмовляє, аргументуючи це тим, що інтелектуальна власність є нематеріальною та її складно реалізувати у випадку дефолту позичальника. Визначте особливості використання майнових прав інтелектуальної власності як предмета застави: як відбувається реєстрація обтяження та оцінка ліквідності таких активів.

Кейс 7

Компанія «Патент-Холдинг» не виробляє жодних товарів, але скуповує тисячі патентів на дрібні технічні рішення. Вона подала позов до великого виробника смартфонів, стверджуючи, що функція «розблокування екрана пальцем» порушує її патент і вимагає величезну компенсацію або зупинення продажів. Виробник звинувачує позивача в «патентному тролінгу». Проаналізуйте явище зловживання правами на ІВ (Patent Trolling) та механізми захисту добросовісних виробників, зокрема можливість примусового ліцензування.

Тема 10

Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності

План

1. Штучний інтелект та авторське право.
2. NFT та цифрові активи.
3. Блокчейн-технології для захисту ІВ.
4. Охорона прав ІВ у мережі «Інтернет».
5. Перспективи розвитку законодавства про ІВ в Україні.

Практичні кейси

Кейс 1

Дизайнер створив комікс, у якому всі зображення були згенеровані штучним інтелектом (Midjourney) на основі текстових запитів (промптів) дизайнера, а текст діалогів написаний ним особисто. Він подав заявку на реєстрацію авторського права на комікс як цілісний твір. Відомство з інтелектуальної власності (наприклад, Бюро авторського права США або НОІВ в Україні) погодилося зареєструвати права лише на текст і загальне komponування, але відмовило в реєстрації прав на окремі зображення. Дизайнер оскаржує рішення, стверджуючи, що промпти – це його творчий внесок. Проаналізуйте критерій «творчої участі людини» у створенні AI-арту та визначте, чи є об'єктом авторського права результат роботи генеративних нейромереж.

Кейс 2

Колекціонер придбав NFT-токен, прив'язаний до цифрової картини відомого художника, за 10 000 доларів. Вважаючи, що він став власником твору, колекціонер випустив партію футболок із зображенням цієї картини для продажу. Художник подав позов про порушення авторських прав. Колекціонер стверджує, що купівля NFT рівнозначна купівлі оригіналу твору з усіма майновими правами. Розмежуйте право власності на токен (як запис у блокчейні) та майнові авторські права на цифровий актив, до якого цей токен прив'язаний.

Кейс 3

У популярному метавсесвіті (віртуальній реальності) користувач створив віртуальний магазин, де продає цифрові кросівки для аватарів, використовуючи логотип «Adidas», але не маючи жодного відношення до компанії. Реальна компанія «Adidas» подала позов про порушення прав на торговельну марку. Користувач заперечує, стверджуючи, що ТМ позивача зареєстрована лише для фізичного взуття (25-й клас МКТП), а віртуальні кросівки – це просто програмний код (9-й клас), на який реєстрація не поширюється. Проаналізуйте проблему захисту брендів у метавсесвітах та необхідність нової реєстрації ТМ для цифрових товарів.

Кейс 4

Стартап розробив велику мовну модель (LLM), використавши для її навчання мільйони текстів і статей, зібраних (зіскрейплених) із відкритих вебсайтів у інтернеті без дозволу авторів. Група письменників подала колективний позов, звинувачуючи стартап у масовому порушенні авторських прав.

Стартап посилається на винятки щодо «Text and Data Mining» (TDM) для наукових досліджень та аналізу даних. Визначте межі дозволеного використання захищеного контенту для тренування штучного інтелекту згідно з європейськими директивами та новим законодавством України.

Кейс 5

Блогер опублікував на YouTube відеоогляд фільму, що містив короткі уривки з нього. Система Content ID автоматично заблокувала відео та нарахувала «страйк» за порушення авторських прав кіностудії. Блогер подав апеляцію, стверджуючи, що його відео є критичним оглядом (карикатурою / пародією) і підпадає під добросовісне використання (fair use) або законодавчі винятки. Проаналізуйте проблему «автоматизованого правосуддя» алгоритмів та баланс між захистом прав правовласників і свободою вираження поглядів користувачів (UGC – User Generated Content).

Кейс 6

Використовуючи технологію Deepfake, рекламна агенція створила відеоролик, у якому «цифровий двійник» відомого актора, який помер 10 років тому, рекламує банківські послуги. Спадкоємці актора подали позов, стверджуючи, що це порушує право на образ та немайнові права виконавця. Агенція стверджує, що зображення згенероване комп'ютером, тому це не є використанням реального фото чи відео актора. Визначте правовий статус «цифрових клонів» та межі захисту особистих немайнових прав померлих осіб у цифрову епоху.

Кейс 7

Адміністратор новинного сайту розмістив у статті гіперпосилання (hyperlink) на файл, розміщений на файлообміннику, який містив піратську копію нової книги. Правовласник звинуватив сайт у «публічному сповіщенні» твору та сприянні піратству. Адміністратор стверджує, що він нічого не завантажував і не копіював, а інтернет працює завдяки посиланням. Проаналізуйте практику Суду ЄС (справи Svensson, GS Media) щодо того, чи вважається розміщення гіперпосилання актом «публічного сповіщення» та як на це впливає обізнаність лінкера про нелегальність контенту.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Право інтелектуальної власності : підручник / А. В. Аксютіна та ін. ; за заг. ред. і передм. д-ра юрид. наук, доц. Т. В. Ярошевської. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 336 с.
2. Інтелектуальна власність та патентознавство : підручник / Н. О. Білоусова та ін. ; за ред. проф. П. М. Цибульова та доц. А. С. Ромашко. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2021. 374 с.
3. Попова Л. М., Хромов А. В., Шуба І. В. Інтелектуальна власність : підручник. Харків : Видавництво «Федорко», 2021. 262 с.
4. Гордієнко С. Г. Інформація, інновації, інтелектуальна власність та їх захист в Україні: досвід пізнання, проблеми розуміння та шляхи їх вирішення : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 772 с.
5. Старчук О. В. Право інтелектуальної власності : практикум. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 63 с.
6. Право інтелектуальної власності : навчально-методичний посібник / О. І. Чепис та ін. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2023. 52 с.
7. Брижко В. М., Фурашев В. М. Інформаційне право та інформаційне законодавство: наукове видання. 2-ге вид., допов. Харків : Право, 2021. 288 с.
8. Інформаційне право України : підручник / за заг. ред. О. П. Орлюк, О. А. Заярного. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 588 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://portal.rada.gov.ua> (офіційний портал Верховної Ради України).
2. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws> (офіційний вебсайт Верховної ради України).
3. <http://www.scourt.gov.ua> (офіційний сайт Верховного Суду України).
4. <http://sc.gov.ua> (офіційний сайт Верховного спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ).
5. <http://reyestr.court.gov.ua> (єдиний державний реєстр судових рішень).
6. [https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]}) (офіційний сайт рішень ЄСПЛ).
7. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (Про інформацію : Закон України від 02.10.1992. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650).
8. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010. № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. Ст. 481).
9. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003. № 851-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 275).
10. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017. № 2155-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45. Ст. 400).
11. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019. № 722/2019. *Відомості Верховної Ради України*).
12. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text> (Про електронну комерцію : Закон України від 01.01.2024 № 675-VIII.

Відомості Верховної Ради України. 2015. № 45. Ст. 410).

13. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (Про авторське право і суміжні права : Закон України від 15.11.2024, № 2811-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 57. Ст. 166).

14. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993, № 3687-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. Ст. 32).

15. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text> (Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993, № 3688-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. Ст. 34).

16. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1165-14#Text> (Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів: Закон України від 05.11.1997 № 621/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 8. Ст. 28).

17. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 36. Ст. 164).

18. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (Цивільний кодекс України: Закон України від 03.09.2024, № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356).

Електронне навчальне видання

Методичні вказівки та завдання
до проведення практичних занять і самостійної роботи
з дисципліни **«Система правової охорони об'єктів
інтелектуальної власності»**
для здобувачів спеціальності *D8 Право*
освітньої програми **«Інтелектуальна власність»**
освітнього ступеня *«магістр»*
усіх форм здобуття вищої освіти

Відповідальна за випуск Є. В. Литвиненко
Редакторка Т. Г. Чернишова
Комп'ютерне верстання Є. В. Литвиненко

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 2,50. Обл.-вид. арк. 2,52.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Харківська, 116, м. Суми, 40007
Свідоцтво про внесення суб'єкта господарювання до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 8193 від 15.10.2024.